TGAU

CBAC TGAU
Hanes

Cymeradwywyd gan Cymwysterau Cymru

Canllawiau Addysgu: Uned 3 Opsiwn 3.1

Addysgu o 2026

Dyfarnu o 2028

Fersiwn 2 - Chwefror 2025

Nid yw'r cymhwyster hwn a reoleiddir gan Cymwysterau Cymru ar gael i ganolfannau Lloegr.

Yn arbennig i Gymru.
Yn barod i'r byd.

Hoffai CBAC ddiolch i fyfyrwyr ac athrawon Ysgol Uwchradd Fitzalan, Caerdydd ac Ysgol Uwchradd Llanwern, Casnewydd am gymryd rhan yn y gwaith o greu'r cloriau hyn.

Cynnwys

Cyflwyniad 1

Nodau'r Canllawiau Addysgu 1

Ffyrdd ychwanegol y gall CBAC gynnig cymorth: 1

Strwythur y cymhwyster 2

Asesu 3

Crynodeb o'r Asesu 3

Uned 3 Amcanion asesu a phwysoliadau 3

Trosolwg o Uned 3: Opsiwn 3.1 Yr Oesoedd Canol: Y Llychlynwyr, tua 750 – tua 1066 4

Cynllun Dysgu ar gyfer Opsiwn 3.1 Yr Oesoedd Canol: Y Llychlynwyr, tua 750 – tua 1066 5

Profiadau Dysgu 33

Cyfleoedd i ymgorffori elfennau o'r Cwricwlwm i Gymru 34

Rhestr Termau ar gyfer Opsiwn 3.1 Y Llychlynwyr, tua 750 – tua 1066 42

© WJEC CBAC Ltd. 2025

CRYNODEB O'R ADDASIADAU

Fersiwn	Disgrifiad	Rhif y dudalen
2	Addaswyd i, dyfarnu am y tro cyntaf yn Haf 2028	1

Cyflwyniad

Mae CBAC TGAU Hanes wedi'i gymeradwyo gan Cymwysterau Cymru ac mae ar gael i bob canolfan yng Nghymru. Bydd yn cael ei ddyfarnu am y tro cyntaf yn Haf 2028, gan ddefnyddio graddau A* i G.

Nodau'r Canllawiau Addysgu

Prif nod y Canllawiau Addysgu yw cefnogi athrawon wrth iddynt gyflwyno manyleb newydd CBAC TGAU Hanes a chynnig arweiniad ar ofynion y cymhwyster a'r broses asesu. **Ni fwriedir i'r Canllawiau Addysgu fod yn ddogfen gynhwysfawr i gyfeirio ati** ond yn hytrach i gynnig cefnogaeth i athrawon proffesiynol wrth ddatblygu cyrsiau ysgogol a chyffrous sydd wedi'u teilwra i anghenion a sgiliau'r dysgwyr. Mae'r canllawiau'n cynnig gweithgareddau posibl yn yr ystafell ddosbarth a chysylltau i adnoddau digidol defnyddiol (gan gynnwys ein deunyddiau digidol ein hunain, sydd ar gael yn rhad ac am ddim, a rhai o ffynonellau allanol) i roi syniadau ar gyfer gwersi diddorol ac atyniadol.

Ffyrdd ychwanegol y gall CBAC gynnig cymorth:

- deunyddiau asesu enghreifftiol a chynlluniau marcio
- digwyddiadau dysgu proffesiynol
- adroddiadau arholwyr ar bob uned
- y gallu i gysylltu'n uniongyrchol â'r swyddog pwnc
- adnoddau ar-lein am ddim
- Dadansoddi Canlyniadau Arholiadau
- Adolygu Arholiadau Ar-lein.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Strwythur y cymhwyster

Mae CBAC TGAU Hanes yn cynnwys pedair uned.Rhaid i'r cyfuniad o opsiynau a ddewiswyd ar gyfer Unedau 1, 2 a 3 gynnwys un uned oesoedd canol, un uned fodern gynnar ac un uned fodern.

Yn Uned 4, gall canolfannau ddewis ailadrodd cyfnod amser a astudiwyd yn flaenorol yn Unedau 1, 2 neu 3. **Fodd bynnag, ni ddylai'r testunau a ddewisir ar gyfer eu hastudio yn Uned 4 ailadrodd na gorgyffwrdd â chynnwys unrhyw un o'r unedau eraill a ddewisir.**

Cymhwyster unedol yw hwn ac nid yw'n cynnwys haenau. Nid oes hierarchaeth o ran trefn dysgu'r unedau.

	Teitl yr uned	Math o Asesiad	Pwysoli
Uned 1	Astudiaeth fanwl o hanes Cymru	Arholiad ysgrifenedig	30%
Uned 2	Astudiaeth fanwl o hanes Ewrop a/neu'r Byd	Asesiad Di-arholiad	20%
Uned 3	Astudiaeth o gyfnod yn hanes y byd	Arholiad ysgrifenedig	30%
Uned 4	Cymdeithas sy'n newid	Asesiad Di-arholiad	20%

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Asesu

Crynodeb o'r Asesu

Uned 3: Astudiaeth o gyfnod yn hanes y byd ***Arholiad ysgrifenedig*: 1 awr** **30% o'r cymhwyster** 60 marc
Bydd dysgwyr yn astudio un o'r chwe thestun hanesyddol canlynol i gynnal astudiaeth eang o gyfnod hanesyddol estynedig. **Yr Oesoedd Canol** **3.1** Y Llychlynwyr tua 750 - tua 1066 **3.2** Y Croesgadau tua 1095 - tua 1291 **Modern Cynnar** **3.3** Ymerodraeth Songhai tua 1464 - tua 1591 **3.4** Yr Ymerodraeth Mughal tua 1526 - tua 1707 **Modern** **3.5** Rwsia a'r Undeb Sofietaidd tua 1861 - tua 1953 **3.6** Newidiadau yng nghymdeithas yr Unol Daleithiau tua 1880 - tua 1980 Bydd cwestiynau gorfodol yn asesu pob opsiwn. Bydd y rhain yn canolbwyntio ar wybodaeth hanesyddol am y testun, cysyniadau hanesyddol yr ail drefn a dadansoddi a gwerthuso ffynonellau a dehongliadau hanesyddol.

Uned 3 Amcanion asesu a phwysoliadau

AA1	Dangos gwybodaeth a dealltwriaeth o nodweddion y cyfnodau a astudiwyd	10%
AA2	Cymhwyso gwybodaeth a dealltwriaeth at gysyniadau hanesyddol megis achos a chanlyniad, parhad a newid, tebygrwydd a gwahaniaeth, ac arwyddocâd	10%
AA3	Dadansoddi, gwerthuso neu wneud penderfyniadau ar ddeunydd ffynhonnell, dehongliadau hanesyddol a dadleuon hanesyddol, gan syntheseiddio'r llinynnau hyn lle bo hynny'n briodol	10%

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Trosolwg o Uned 3: Opsiwn 3.1 Yr Oesoedd Canol: Y Llychlynwyr, tua 750 – tua 1066

Astudiaeth o gyfnod yn hanes y byd
(30% o'r cymhwyster)

Diben Uned 3 yw rhoi trosolwg ar gyfnod hanesyddol estynedig gan alluogi dysgwyr i archwilio cysyniadau allweddol. Nod yr opsiwn hwn yw meithrin dealltwriaeth dysgwyr o'r modd y newidiodd ac y datblygodd ehangiad y Llychlynwyr yn y cyfnod rhwng tua 750 a thua 1066.

Cyfnod amser	**Opsiwn 3.1**	
Yr Oesoedd Canol	3.1	Y Llychlynwyr, tua 750 – tua 1066
	3.1.1	Dylanwad ehangiad y Llychlynwyr tua'r dwyrain
	3.1.2	Effaith ehangiad y Llychlynwyr tua'r gorllewin
	3.1.3	Hyd a lled ehangiad y Llychlynwyr o gwmpas gogledd yr Iwerydd
	3.1.4	Sefydlu rheolaeth y Llychlynwyr yn Rhanbarth y Daniaid yn Ynysoedd Prydain
	3.1.5	Diwedd rheolaeth Denmarc yn ynysoedd Prydain

.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Cynllun Dysgu ar gyfer Opsiwn 3.1 Yr Oesoedd Canol: Y Llychlynwyr, tua 750 – tua 1066

Darperir y cynllun dysgu hwn fel enghraifft ddarluniadol. Ei nod yw rhoi strwythur ac ysbrydoliaeth ond gellir ei addasu er mwyn diwallu anghenion unigryw, dewisiadau a dynameg dosbarthiadau unigol. Caiff athrawon eu hannog i addasu elfennau fel sy'n ofynnol i gyd-fynd â galluoedd a nodau dysgu eu myfyrwyr.

Ar gyfer pob adran o gynnwys yn yr uned hon, mae CBAC hefyd yn darparu adnoddau dysgu cyfunol a threfnwyr gwybodaeth. Gellir dod o hyd i'r rhain yma: https://adnoddau.cbac.co.uk/

3.1 Cefndir: mamwlad y Llychlynwyr yn yr wythfed ganrif (Mae pob opsiwn yn dechrau gydag adran gefndirol. Bwriad yr adrannau hyn yw rhoi cyd-destun angenrheidiol i ddysgwyr er mwyn iddynt gael mynediad at y testun hanesyddol. Ni fydd dysgwyr yn cael eu hasesu'n uniongyrchol ar gynnwys yr adrannau cefndirol).				
Dylai dysgwyr fod yn ymwybodol o'r canlynol:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)
• amgylchedd Llychlyn *(Scandinavia)* yn yr wythfed ganrif.	Deall daearyddiaeth Llychlyn, Norwy, Sweden a Denmarc modern fel mamwlad y Llychlynwyr, gan gynnwys eu nodweddion daearyddol tebyg a gwahanol. Ystyried sut effeithiodd y newid yn yr hinsawdd ar y Llychlynwyr, yn enwedig cyfnod cynnes yr Oesoedd Canol (a elwir hefyd yn anomaledd hinsawdd yr Oesoedd Canol).	**Gweithgareddau:** • Ar fap gwag o Llychlyn, nodwch ffiniau'r prif wledydd heddiw ynghyd â'r prifddinasoedd. • Ymchwiliwch i ddaearyddiaeth y tair prif wlad ac ychwanegwch eu manylion ac anodwch y map. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall yr amgylcheddau gwahanol o fewn Llychlyn. **Gweithgareddau uwch:** • Ymchwiliwch i'r modd yr oedd bywyd yn wahanol i bobl sy'n	**Gwefan(nau):** Northern Europe Study: Scandinavia and the Nordic Region Denmarc – National Geographic Norwy – National Geographic Sweden – National Geographic Where did the Vikings come from?	2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

	Cyferbyniad rhwng bywyd mewn trefi a phentrefi yn Llychlyn y Llychlynwyr.	byw mewn trefi a phentrefi Llychlynnaidd. • Ymchwiliwch i gyfnod cynnes yr Oesoedd Canol a thrafodwch sut gallai hyn fod wedi helpu'r Llychlynwyr i ehangu yn yr amgylchedd o amgylch Llychlyn. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau am effaith yr hinsawdd ar ehangiad y Llychlynwyr.	Landscape of Viking Scandinavia How the medieval warm period changed Norway forever What the Vikings Can Teach Us About Adapting to Climate Change Climate explained: what was the Medieval warm period? **Fideo(s):** Ancient DNA reveals the truth about Vikings Where do the Scandinavians come from? **Map(iau):** Map o leoliad Llychlyn *Penguin Historical Atlas of the Vikings,* gan John Haywood, rhan 1 **Llyfr(au):** *“Viking Expansion c.750-1050”*, gan Chris Culpin, pennod 1	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

• natur cymdeithas a chredoau'r Llychlynwyr.	Bywyd y Llychlynwyr, gan gynnwys tai, dillad a bwyd. Strwythur cymdeithas y Llychlynwyr, gan gynnwys caethweision, bondi a jarliaid. Rôl menywod mewn cymdeithas Lychlynnaidd. Pwysigrwydd llongau a môr-deithiau i'r Llychlynwyr. Prif nodweddion crefydd y Llychlynwyr, gan gynnwys eu harferion a'u safleoedd crefyddol, yn ogystal â'u credoau ynghylch y duwiau a'r cysyniad o Ragnarök.	**Gweithgareddau:** • Lluniwch ddiagram i ddangos hierarchaeth cymdeithas y Llychlynwyr. • Rhannwch y dysgwyr yn grwpiau – gofynnwch i bob grŵp ganolbwyntio ar ymchwilio i fywyd y Llychlynwyr, rôl menywod, pwysigrwydd y môr neu grefydd y Llychlynwyr. Ar ôl y gwaith ymchwil, ad-drefnwch y grwpiau fel bod o leiaf un dysgwr o bob un o'r grwpiau gwreiddiol i rannu gwybodaeth, fel bod pob dysgwr yn cael yr holl wybodaeth yn y pen draw. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall cymdeithas y Llychlynwyr ynghyd â phrif gredoau crefydd y Llychlynwyr. **Gweithgaredd uwch:** Gallai dysgwyr drafod pa un oedd bwysicaf i fywyd y Llychlynwyr – eu llongau neu eu duwiau. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau am y graddau yr oedd cymdeithas y Llychlynwyr yn grefyddol.	**Gwefan(nau):** How a climate crisis helped shape Norse mythology Sweden's legendary Vikings: Valhalla and the Viking gods **Fideo(s):** Viking Voyages: Society and Social Structure Viking home life - BBC Teach A day with a Viking family - BBC Bitesize 8 Viking Religious Beliefs You Didn't Know Existed **Map(iau):** *Penguin Historical Atlas of the Vikings* gan John Haywood, rhannau 1 a 2 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050* gan Chris Culpin, pennod 1 *Oxford Illustrated History of the Vikings* gan Peter Swayer, penodau 8 a 9	2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

3.1.1 Dylanwad ehangiad y Llychlynwyr tua'r dwyrain				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)

• sefydlu aneddiadau Llychlynnaidd yn nhiriogaethau'r Rus, gan gynnwys:
  • Staraya Ladoga
  • Novgorod a Kyiv.
	Twf Staraya Ladoga fel gorsaf fasnachu, i ddechrau ar gyfer y Llychlynwyr ac yna ar gyfer pobloedd eraill hefyd.
	
	Ehangiad tua'r de i lawr afonydd Volga a Dnieper i sefydlu rheolaeth dros fasnach afonydd yn nhrefi'r Rus sef Novgorod a Kyiv.
	
	Yr amrywiaeth o nwyddau a fasnachwyd gan y Llychlynwyr, gan gynnwys ifori'r walrws, ffyrrau ambr a chaethweision.
		Gweithgareddau:
		• Plotiwch y llwybr a gymerodd y Llychlynwyr i gyrraedd Kyiv ar fap.
		• Anodwch y map â gwybodaeth am y prif drefi yr aethant drwyddynt a'r nwyddau a fasnachwyd ganddynt.
		
		Canlyniad:
		Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall natur a graddau ehangiad y Llychlynwyr ar hyd afonydd Volga a Dnieper i Kyiv.
		
		Gweithgaredd uwch:
		Gwrandewch ar un o'r podlediadau a defnyddiwch y wybodaeth i esbonio pwysigrwydd yr effaith a gafodd y Llychlynwyr ar yr hyn yw Rwsia ac Wcráin erbyn hyn.
		
		Canlyniad uwch:
		Gall dysgwyr lunio casgliadau am arwyddocâd effaith y Llychlynwyr ar diriogaethau'r Rus.
			Gwefan(nau):
			The Vikings Eastward Expansion
			
			The Vikings in the East
			
			Fideo(s):
			The Volga Trade Route
			
			The Volga Vikings: Western Russia
			
			Podlediad(au):
			The Vikings Go East - The Rest Is History
			
			The Volga Vikings - In Our Time
			
			Map(iau):
			Llwybrau masnach mawr Farangaidd
			
			Penguin Historical Atlas of the Vikings gan John Haywood, rhan 5
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

			Llyfr(au): *Viking Expansion c.750-1050* gan Chris Culpin, pennod 2 *Oxford Illustrated History of the Vikings* gan Peter Swayer, pennod 6 *River Kings*, gan Cat Jarman, penodau 7 a 8	

• hyd a lled y gydberthynas rhwng y Llychlynwyr â'r byd Arabaidd, gan gynnwys:
  • cyswllt â Baghdad
  • masnachu ar hyd y Llwybr Sidan.
	Pwysigrwydd Baghdad fel canolfan fasnach a dysg yn y cyfnod hwn.
	
	Pwysigrwydd y Llwybr Sidan fel rhwydwaith masnach rhyngwladol ar draws Asia ac i mewn i Affrica.
	
	Nwyddau a fasnachwyd gan y Llychlynwyr gyda masnachwyr Mwslimaidd gan gynnwys sidan ac arian.
		Gweithgareddau:
		• Lluniwch y Llwybr Sidan ar fap amlinellol o Asia ac anodwch i ddangos Baghdad.
		• Anodwch y map i esbonio beth oedd yn bwysig am Baghdad yn y cyfnod hwn a beth oedd y Llychlynwyr yn ei fasnachu â'r Mwslimiaid.
		
		Canlyniad:
		Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall beth oedd y Llwybr Sidan, pam yr oedd Baghdad yn bwysig a beth oedd hyn yn ei olygu i'r Llychlynwyr.
		
		Gweithgaredd uwch:
		Ymchwiliwch i farn rheolwyr a masnachwyr Mwslimiaid ar y Llychlynwyr.
			Gwefan(nau):
			The Vikings and the Silk Road
			
			Spillings Hoard - Gatland Museum
			
			Vikings and Abbasids: Worlds apart but interconnected
			
			Podlediad(au):
			Vikings in Medieval Baghdad - Gone Medieval
			
			Fideo(s):
			The Silk Road
			
			Baghdad in 900AD
			
			Viking trade
				1 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		Canlyniad uwch: Gall dysgwyr lunio casgliadau ynghylch sut oedd y gydberthynas rhwng y Llychlynwyr a'r Mwslimiaid.	The Volga Vikings: Baghdad What did the Arabs Think about the Vikings? **Map(iau):** *Penguin Historical Atlas of the Vikings*, gan John Haywood, rhan 5 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050,* gan Chris Culpin, pennod 2 *River Kings,* gan Cat Jarman, pennod 6 *Curriculum for Wales: History for 11-14 Years,* gan Rob Quinn ac R. Paul Evans, Pennod 4	

• pwysigrwydd y gydberthynas rhwng y Llychlynwyr a'r Ymerodraeth Fysantaidd, gan gynnwys:
  • cyswllt â Chaergystennin
  • eu rôl yn y Gwarchodlu Farangaidd.
	Pwysigrwydd yr Ymerodraeth Fysantaidd a'i phrifddinas Caergystennin, a alwyd yn Miklagard (y Ddinas Fawr) gan y Llychlynwyr.
	
	Masnachwyr ac ymosodwyr Llychlynnaidd a'u
		Gweithgareddau:
		• Esboniwch beth oedd yr Ymerodraeth Fysantaidd a beth oedd yn bwysig am ei phrifddinas, Caergystennin.
		• Disgrifiwch sut daeth y Llychlynwyr yn fasnachwyr ac yn ymosodwyr yn yr Ymerodraeth.
		• Esboniwch beth oedd y Gwarchodlu Farangaidd a
			Gwefan(nau):
			Globetrotting Vikings: The Quest for Constantinople
			
			Miklagard: When the Vikings Reached Constantinople
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

	cysylltiadau â Bysantiwm. Rôl Gwarchodlu Farangaidd yn gwarchod yr ymerawdwr ac yn brwydro ar faes y gad, gan gynnwys Harold Hardrada.	pham yr oedd yn bwysig i'r Ymerodraeth. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall sut newidiodd cydberthynas y Llychlynwyr â'r Ymerodraeth Fysantaidd dros amser. **Gweithgaredd uwch:** Cyflwynwch ddadl – a lwyddodd y Llychlynwyr i gael mwy o'r Ymerodraeth Fysantaidd na'r hyn a gafodd yr Ymerodraeth Fysantaidd gan y Llychlynwyr? **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau am bwysigrwydd y Llychlynwyr i'r Ymerodraeth Fysantaidd.	The Varangian Guard: Why Did Vikings Fight For The Byzantine Empire? | HistoryExtra The Varangian Guard: Who Were the Vikings of Byzantium? **Fideo(s):** Yr Ymerodraeth Fysantaidd The rise and fall of the Byzantine Empire **Map(iau):** Yr Ymerodraeth Fysantaidd, tua 867 *Penguin Historical Atlas of the Vikings*, gan John Haywood, rhan 5 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050*, gan Chris Culpin, pennod 2 *Oxford Illustrated History of the Vikings*, gan Peter Swayer, pennod 6 *River Kings*, gan Cat Jarman, pennod 9	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

3.1.2 Effaith ehangiad y Llychlynwyr tua'r gorllewin				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)

• effaith ymosodiadau'r Llychlynwyr ar dir mawr Prydain, gan gynnwys:
  • cyrchoedd ar gymunedau arfordirol a mynachlogydd
  • cyrch Ynys Sheppey yn 835.
	Y rhesymau dros ymosodiadau'r Llychlynwyr ar Brydain, gan gynnwys prinder tir ffermio yn Llychlyn, cyfoeth teyrnasoedd gorllewin Ewrop, gwendidau Prydain wedi'u rhannu rhwng teyrnasoedd croes a phŵer cynyddol y brenhinoedd yn Llychlyn.
	
	Arwyddocâd yr ymosodiad ar fynachdy Lindisfarne yn 793 a'r ymosodiadau dilynol ar ynysoedd Shetland ac Orkney.
	
	Y newid mewn tactegau a welwyd yn ymosodiad Sheppey yn 835 a'r camau tuag at wersylloedd haf ar dir mawr Prydain.
		Gweithgareddau:
		• Lluniwch restr o'r rhesymau pam y dechreuodd y Llychlynwyr ymosod ar dir mawr Prydain o'r 790au ymlaen.
		• Defnyddiwch fap gwag o dir mawr Prydain i blotio prif ardaloedd ymosodiadau'r Llychlynwyr, gan gynnwys Cymru a'r Alban.
		• Ystyriwch pam yr oedd y digwyddiadau yn Sheppey a'r Orkneys yn wahanol i ymosodiadau eraill y Llychlynwyr yn y cyfnod hwn fel yr un ar Lindisfarne.
		
		Canlyniad:
		Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall natur ymosodiadau cynnar y Llychlynwyr ar dir mawr Prydain.
		
		Gweithgaredd uwch:
		Ymchwiliwr i'r modd yr ymatebodd rheolwyr teyrnasoedd tir mawr Prydain i fygythiad y Llychlynwyr, ysgrifennwch adroddiad ar hyn a
			Gwefan(nau):
			Why did the Vikings raid?
			
			Lindisfarne - Sarah Woodbury
			
			Viking robbery of churches and monasteries
			
			The Vikings in Wales
			
			The Lost History of Viking Wales
			
			The Vikings in Scotland
			
			Looting Scotland in the Viking Age
			
			MJ Porter shares the history of the Isle of Sheppey
			
			Kent and the Vikings: History of raids and invasions and how Anglo-Saxon period shaped the county
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

	Ymosodiadau'r Llychlynwyr ar Gymru gan gynnwys Ynys Môn yn 854, ynghyd â buddugoliaeth Rhodri Mawr dros Gorm, arweinydd y Llychlynwyr.	thrafodwch pa mor effeithiol oedd eu hymateb. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau am ba mor llwyddiannus oedd rheolwyr tir mawr Prydain wrth ddelio â bygythiad y Llychlynwyr yn y cyfnod hwn.	**Fideo(s):** The True Story of the First Viking Attack on England The Vikings in Wales **Map(iau):** *Penguin Historical Atlas of the Vikings* gan John Haywood, rhan 3 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050* gan Chris Culpin, penodau 3 a 4 *Oxford Illustrated History of the Vikings* gan Peter Swayer, pennod 3	

• dylanwad gweithgareddau'r Llychlynwyr yn Iwerddon, gan gynnwys:
  • canolfannau ag amddiffynfeydd gan gynnwys Dulyn
  • eu rhan yn rhyfeloedd Brenhinoedd Iwerddon.
	Ymosodiadau cynnar y Llychlynwyr ar fynachlogydd o Ynys Rathlin yn 795 i Fangor yn 824.
	
	Symud i ganolfannau mwy parhaol yn Iwerddon, gan gynnwys yn 841 y longphort ar afon Liffey a fyddai'n datblygu i fod yn Ddulyn.
		Gweithgareddau:
		• Ar fap gwag o Iwerddon, plotiwch leoliadau ymosodiadau'r Llychlynwyr a'r canolfannau a sefydlwyd yn ddiweddarach.
		• Lluniwch restr o'r ffyrdd yr effeithiodd y Llychlynwyr ar fywyd yn Iwerddon rhwng 795 a 1014.
		
		Canlyniad:
			Gwefan(nau):
			Dyfodiad y Llychlynwyr
			
			The Viking Age in Ireland
			
			The Vikings in Ireland
			
			How the Vikings forever changed Ireland
			
			Fideo(s):
			Viking Ireland: Arrival of Vikings & Beliefs
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

	Rhan y Llychlynwyr yn rhyfeloedd y ddegfed ganrif yn Iwerddon rhwng hawlwyr croes i fod yn frenin. Trechiad terfynol y Llychlynwyr yn Clontarf yn 1014.	Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall y dylanwad a gafodd y Llychlynwyr ar Iwerddon. **Gweithgaredd uwch:** Cyflwynwch ddadl ar b'un a gafodd y Llychlynwyr eu trechu o'r diwedd ym mrwydr Clontarf yn 1015, neu a wnaethant ddiflannu fel grŵp ar wahân, ar ôl iddynt ddod yn rhan o gymdeithas Wyddelig. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau ynghylch yr hyn a ddigwyddodd i'r Llychlynwyr yn y pen draw yn Iwerddon.	Viking Video: The Vikings in Ireland Viking Video: The Vikings in the Midlands Viking Ireland: The Irish & the Vikings Viking Ireland: What was Daily Life like in Viking Ireland? Viking Ireland: Viking Women in Ireland Viking Ireland: Legacy of the Vikings in Ireland **Map(iau):** *Penguin Historical Atlas of the Vikings* gan John Haywood, rhan 3 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050* gan Chris Culpin, penodau 3 a 4 *Oxford Illustrated History of the Vikings* gan Peter Swayer, pennod 4	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

• effeithiau brwydrau'r Llychlynwyr yn erbyn Ffrainc a Sbaen, gan gynnwys:
  • ymosodiadau ar yr Ymerodraeth Ffrancaidd
  • ymosodiadau ar Sbaen.
	Lleoliad a natur yr Ymerodraeth Ffrancaidd a sefydlwyd gan Charlemange a chyfyngiadau ymosodiadau'r Llychlynwyr pan oedd yn fyw i'w hamddiffyn.
	
	Effeithiolrwydd y mesur a gymerwyd gan Siarl Foel rhwng 840 ac 877 i leihau effaith ymosodiadau'r Llychlynwyr ar yr Ymerodraeth Ffrancaidd a goblygiadau hyn ar gyfer ymosodiadau'r Llychlynwyr ar Brydain yn y dyfodol.
	
	Sefydlu aneddiadau Llychlynnaidd yng ngogledd Ffrainc ar dir a roddwyd i Rollo, arweinydd y Llychlynwyr gan frenin Ffrainc, Siarl y Syml, a ddatblygodd i fod yn Normandi yn ddiweddarach.
	
	Ymosodiadau'r Llychlynwyr ar yr Iberiaid yn y 840au a drechwyd gan Frenin Ramiro I ac a
		Gweithgareddau:
		• Esboniwch beth oedd yr Ymerodraeth Ffrancaidd a ble yr oedd.
		• Ar fap amlinellol o Ffrainc a Sbaen, ymchwiliwch i leoliad cyrchoedd y Llychlynwyr a chofnodwch ac anodwch bob lleoliad.
		• Dylech gynnwys Llychlynwyr yng ngogledd Ffrainc a sefydlu'r ddugaeth Normanaidd.
		
		Canlyniad:
		Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall y cysylltiad rhwng y Llychlynwyr, Ffrainc a Sbaen.
		
		Gweithgaredd uwch:
		Ymchwiliwch i sut ymatebodd rheolwyr Ffrainc a Sbaen i fygythiad y Llychlynwyr.
		
		Canlyniad uwch:
		Gall dysgwyr lunio casgliadau am ba mor ddifrifol oedd bygythiad y Llychlynwyr i reolwyr Sbaen a Ffrainc.
			Gwefan(nau):
			The Vikings on the Continent
			
			The Viking Influence: Tracing the remarkable history of Vikings in France
			
			Siege of Paris - Britannica
			
			Did the Vikings Raid in Spain?
			
			Spain's little-known Viking history is being uncovered
			
			The Vikings Raids on Seville
			
			Fideo(s):
			The Normans: The Birth of Normandy
			
			Podlediad(au):
			Vikings In the Frankish Kingdom - Gone Medieval
			
			Map(iau):
			Penguin Historical Atlas of the Vikings gan John Haywood, rhan 3
				1 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

	barhaodd yn ysbeidiol hyd at yr 11eg ganrif.		**Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050*, gan Chris Culpin, pennod 3 *Oxford Illustrated History of the Vikings*, gan Peter Swayer, pennod 2	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

3.1.3 Hyd a lled ehangiad y Llychlynwyr o gwmpas gogledd yr Iwerydd				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)
• sefydlu aneddiadau Llychlynnaidd yng Ngwlad yr Iâ, gan gynnwys: • rôl Hrafna-Flóki Vilgerðarson • yr Althing a chymdeithas Gwlad yr Iâ.	Sut cafodd fforwyr Llychlynnaidd fel Hrafna-Flóki Vilgerðarson eu gorfodi i lanio yng Ngwlad yr Iâ oherwydd tywydd gwael a chanfod adnoddau fel y walrws y gallent ei ddefnyddio i fasnachu. Natur yr aneddiadau cyntaf a reolwyd gan gynulliad yr Althing. Y penderfyniad i Wlad yr Iâ droi'n Gristnogol yn 1000.	**Gweithgareddau:** • Ar fap o Ogledd yr Iwerydd, wedi'i ganoli o amgylch Gwlad yr Iâ, cofnodwch leoliad aneddiadau'r Llychlynwyr a'r llwybr a gymerwyd ganddynt i gyrraedd yno. • Esboniwch beth oedd yr Althing a beth oedd natur cymdeithas y Llychlynwyr yng Ngwlad yr Iâ. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall natur anheddiad y Llychlynwyr yng Ngwlad yr Iâ. **Gweithgaredd uwch:** Cymharwch fywyd yng Ngwlad yr Iâ â bywyd yn Llychlyn fel y disgrifiwyd yn 3.1. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau ynghylch pa mor wahanol oedd bywyd yng Ngwlad yr Iâ o gymharu â bywyd yn Llychlyn.	**Gwefan(nau):** All About the Vikings in Iceland: Origin & Facts Vikings in Iceland: A Journey Through Time **Fideo(s):** The Viking Discovery and Settlement of Iceland **Map(iau):** Züge, Landnahmen und Siedlungsgebiete der Nordmänner - 800-1050 Ymgyrchoedd y Llychlynwyr *Penguin Historical Atlas of the Vikings*, gan John Haywood, rhan 4 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-105,0* gan Chris Culpin, pennod 4	1 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

			Oxford Illustrated History of the Vikings, gan Peter Swayer, pennod 5	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

• natur anheddiad yr Ynys Las, gan gynnwys: • Eric Goch • aneddiadau'r gorllewin a'r dwyrain.	Sut arweiniodd alltudiaeth y troseddwr Eric Goch o Wlad yr Iâ at y ffaith iddo fforio arfordir yr Ynys Las a chanfod tiroedd trigiadwy. Yr aneddiadau a sefydlwyd yn 986 ar gyfer hela, ffermio a masnachu. Effaith y newid yn yr hinsawdd a dirywiad aneddiadau Llychlynnaidd yn yr Ynys Las ers eu hanterth yn y 1050au.	**Gweithgareddau:** • Ar fap o'r Ynys Las, cofnodwch y llwybr a gymerodd y Llychlynwyr i gyrraedd yno a lleoliadau eu prif aneddiadau (gorllewinol a dwyreiniol). • Esboniwch pam y gadawodd y Llychlynwyr yr aneddiadau hyn yn y pen draw. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall sut le oedd anheddiad Llychlynnaidd yr Ynys Las. **Gweithgaredd uwch:** Gyda'r wybodaeth yma cysylltwch yn ôl i 3.1 ac ystyriwch y graddau y dylanwadodd y newid yn yr hinsawdd, yn enwedig cyfnod cynnes yr Oesoedd Canol, ar fasnach a threfedigaethu Llychlynnaidd. **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau am y graddau y dylanwadodd y newid yn yr hinsawdd ar fforiadau ac aneddiadau'r Llychlynwyr.	**Gwefan(nau):** The Norse Settlement of Greenland Vikings and the Establishment of Norse Settlements in Greenland and North America (c. 986-1000) **Fideo(s):** Erik the Red and Viking Greenland **Map(iau):** *Penguin Historical Atlas of the Vikings*, gan John Haywood, rhan 4 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050*, gan Chris Culpin, pennod 4 *Oxford Illustrated History of the Vikings*, gan Peter Swayer, pennod 5	1 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

• fforio arfordir Gogledd America, gan gynnwys: • Leif Erikson • y Leifsbudir yn Vinland.	Rôl Leif Erikson, mab Eric Goch, yn olrhain hanes llong a oedd wedi mynd ar goll i'r gorllewin o'r Ynys Las ac a welodd dir anhysbys. Leif Erkson yn gaeafu ar safle a elwir yn Leifsbuoir a'i ddisgrifiad o'r tir hwn fel Vinland. Prinder aneddiadau parhaol yn golygu mai mythau oedd yr hanesion hyn nes y canfuwyd tystiolaeth archeolegol o'r safleoedd Llychlynnaidd hyn yn 1960 yn L'Anse aux Meadows ac yn 2016 yn Point Rosee.	**Gweithgareddau:** • Ar fap o arfordir gogledd-ddwyreiniol Gogledd America, plotiwch lwybr tebygol Leif Erikson a'r achosion o weld tir. • Esboniwch sut profodd archeoleg fodern fod y Llychlynwyr wedi ymweld â Gogledd America. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall natur cysylltiad y Llychlynwyr â Gogledd America. **Gweithgareddau uwch:** • Cymharwch gysylltiad y Llychlynwyr â Gwlad yr Iâ, yr Ynys Las ac America, gan chwilio am nodweddion tebyg a gwahanol. • Pa mor wahanol oedd cysylltiad y Llychlynwyr ag America o gymharu â fforiadau Llychlynnaidd eraill a astudiwyd? **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau am raddau cyswllt y Llychlynwyr â Gogledd America.	**Gwefan(nau):** The Norse Settlement of Greenland Why Did the Vikings Disappear From Greenland? Vikings and the Establishment of Norse Settlements in Greenland and North America (c. 986-1000) A Stunning Discovery Proves That Vikings Reached the Americas Before Columbus Vikings settled in North America in 1021AD, study says The Vikings: A Memorable Visit to America **Fideo(s):** How did the Vikings Reach America 500 years before Columbus? **Map(iau):** *Penguin Historical Atlas of the Vikings*, gan John Haywood, rhan 4	1 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

			Llyfr(au): *Viking Expansion c.750-1050*, gan Chris Culpin, pennod 4 *Oxford Illustrated History of the Vikings*, gan Peter Swayer, pennod 5	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

3.1.4 Sefydlu rheolaeth y Llychlynwyr yn Rhanbarth y Daniaid yn Ynysoedd Prydain				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)

• natur rhyfela'r Llychlynwyr, gan gynnwys:
  • tactegau brwydro ar y tir ac ar y môr
  • rôl menywod a'r ddadl dros ryfelwragedd.
	Arfau'r Llychlynwyr gan gynnwys cleddyfau, bwyelli, tarianau a helmedi.
	
	Tactegau'r Llychlynwyr gan gynnwys defnyddio'r wal amddiffyn a berserkers.
	
	Gwella dyluniadau cychod hir y Llychlynwyr, gan gynnwys eu defnyddio â hwyliau neu rwyfau.
	
	Rôl draddodiadol menywod Llychlyn yn rheoli'r cartref, ond tystiolaeth o ryfelwyr benywaidd fel Lagertha neu Freydis Eiríksdóttir a'r enw torfol am grwpiau o ryfelwyr benywaidd - y rhyfelwragedd.
		Gweithgaredd:
		Lluniwch ddiagram corryn i gofnodi manylion yr arfau a'r tactegau a ddefnyddiwyd gan y Llychlynwyr.
		
		Canlyniad:
		Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall sut roedd y Llychlynwyr yn brwydro.
		
		Gweithgareddau uwch:
		• Paratowch gyflwyniad byr i weddill y dosbarth i esbonio'r ddadl ynghylch bodolaeth rhyfelwragedd Llychlynnaidd.
		• Esboniwch pam yr oedd tactegau brwydro'r Llychlynwyr yn aml yn fwy effeithiol na'r rhai a ddefnyddiwyd gan eu gwrthwynebwyr.
		
		Canlyniad uwch:
		Gall dysgwyr lunio casgliadau am rôl menywod yn rhyfela'r Llychlynwyr.
			Gwefan(nau):
			How did the Vikings fight?
			
			Viking combat techniques
			
			The Viking Longship
			
			New Oseberg ship, reconstruction of the hull form
			
			Sea battles of the Vikings: A journey into the maritime past
			
			Female Viking Warriors: Facts vs Fiction
			
			DNA Suggests Viking Women Were Powerful Warriors
			
			Fideo(s):
			The truth about the Vikings - BBC Bitesize
			
			Viking ships
				1 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

			Every Genius Detail That Made Viking Longships Remarkable What Made the Viking Longship So Terrifyingly Effective What's so special about Viking ships? Did Viking Warrior Women Exist? Vikings Women **Map(iau):** *Penguin Historical Atlas of the Vikings*, gan John Haywood, rhan 6 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050*, gan Chris Culpin, pennod 2 *Oxford Illustrated History of the Vikings*, gan Peter Swayer, pennod 4 *River Kings*, gan Cat Jarman, penodau 1 a 5	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

• y Llychlynwyr yn goresgyn tir mawr Prydain, gan gynnwys:
  • y Fyddin Fawr Baganaidd
  • heddwch â theyrnas Eingl-Sacsonaidd Wessex.
	Teyrnasoedd Eingl-Sacsonaidd croes Dwyrain Anglia, Mercia, Northumbria a Wessex.
	
	Ymosodiad sylweddol Byddin Fawr Baganaidd y Llychlynwyr ar dir mawr Prydain dan arweiniad Halfdan ac Ivar Ddiasgwrn.
	
	Ymgyrchoedd y fyddin Lychlynnaidd hon rhwng 865 a 878 gan arwain at y ffaith mai Wessex oedd yr unig deyrnas Sacsonaidd nad oedd yn cael ei rheoli gan y Llychlynwyr.
	
	Cytundeb Wedmore yn 878 a heddwch â'r Llychlynwyr, gan roi rhan orllewinol Mercia i Wessex.
		Gweithgareddau:
		• Ar fap amlinellol o dir mawr Prydain, labelwch deyrnasoedd Anglo-Sacsonaidd Dwyrain Anglia, Mercia, Northumbria a Wessex.
		• Anodwch y map i ddangos cynnydd y Fyddin Fawr Baganaidd gan gynnwys brwydr 878 yn Edgington.
		• Esboniwch pam y dechreuodd y Llychlynwyr yr ymgyrch hon.
		• Disgrifiwch dermau Cytundeb Wedmore.
		
		Canlyniad:
		Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall sut anheddodd niferoedd mawr o'r Llychlynwyr yn Lloegr.
		
		Gweithgareddau uwch:
		• Cymharwch frwydrau'r Llychlynwyr yn y cyfnod hwn â'r rai y sonnir amdanynt yn 3.1.2, gan dynnu sylw at nodweddion tebyg a gwahanol.
		• Gwrandewch ar bodlediadau The Rest is History am Alfred ac esboniwch pa mor bwysig oedd y Llychlynwyr yn ystod ei deyrnasiad fel Brenin Wessex.
			Gwefan(nau):
			Who was Alfred the Great?
			
			The Great Heathen Army
			
			The Great Heathen Army - Historic UK
			
			History of Wedmore Somerset
			
			Treaty of Wedmore, 878-890
			
			Fideo(s):
			Viking invaders and settlers
			
			Retracing The REAL Great Viking Army
			
			The Great Heathen Army: How the Vikings Invaded England
			
			Battle Of Edington 878AD
			
			Podlediad(au):
			Alfred the Great: Fury of the Vikings Part 1 - The Rest Is History
			
			Alfred the Great: Fury of the Vikings Part 2 - The Rest Is History
				3 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		Canlyniad uwch: Gall dysgwyr lunio casgliadau am arwyddocâd concwestau'r Fyddin Fawr Baganaidd.	**Map(iau):** Llwybrau'r Frwydr Fawr Baganaidd rhwng 865 ac 878 Lloegr 878 *Penguin Historical Atlas of the Vikings*, gan John Haywood, rhannau 3 a 6 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050*, gan Chris Culpin, pennod 3 *Oxford Illustrated History of the Vikings*, gan Peter Swayer, pennod 3 *River Kings*, gan Cat Jarman, pennod 1	

• bywyd ym Mhrydain y Llychlynwyr
  • natur a maint Rhanbarth y Daniaid
  • anheddiad Llychlynnaidd Jorvik.
	Maint daearyddol Rhanbarth y Daniaid, ildiwyd y diriogaeth i'r Daniaid gan Frenin Alfred o Wessex yn 878.
	
	Aneddiadau'r Llychlynwyr yn Rhanbarth y Daniaid, mewn ardaloedd gwledig ac yn y bwrdeistrefi (trefi
		Gweithgareddau:
		• Ychwanegwch linell i'r map o dir mawr Prydain o'r wers flaenorol i ddangos ffiniau Rhanbarth y Daniaid.
		• Disgrifiwch sut fywyd oedd gan bobl Rhanbarth y Daniaid.
		• Lluniwch ddiagram neu anodwch fap i ddangos prif nodweddion Jorvik y Llychlynwyr.
			Gwefan(nau):
			The Danelaw: A place or an idea?
			
			The Five Boroughs Of Danelaw - Historic UK
			
			When the Vikings ruled in Britain: A brief history of Danelaw
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

	caerog) yn eu tiriogaethau. Datblygiad bwrdeistref Jorvik gan y Daniaid i fod yn un o ddinasoedd pwysicaf Ewrop. Newid rheolaeth Jorvik rhwng 927 a 954 rhwng Athelstan, y Brenin Anglo-Sacsonaidd, Olaf Guthrithsson o Iwerddon ac Eric Bloodaxe o Norwy cyn dod dan reolaeth ieirll Anglo-Sacsonaidd.	• Ymchwiliwch i'r canfyddiadau archeolegol diweddaraf am Efrog. **Canlyniad:** Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall sut oedd bywyd yn Rhanbarth y Daniaid. **Gweithgareddau uwch:** • Esboniwch pam y newidiodd y rheolaeth o Jorvik ar ôl 927. • Faint y gall haneswyr ei ddysgu am fywyd Llychlynwyr o ganolfan Jorvik am y Llychlynwyr a agorodd yn 1984? **Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau am arwyddocâd Jorvik fel ffynhonnell o wybodaeth am y Llychlynwyr.	Jorvik: The Viking City of York Scandinavian York The Vikings and Jorvik Life in Viking York The People of Jorvik **Podlediad(au):** The Danelaw - In Our Time **Fideo(s):** Five Boroughs of the Danelaw What was Viking Danelaw? The Viking History of York Time Team Special: The Real Vikings One of The Most Infamous Finds In York!? **Map(iau):** *Penguin Historical Atlas of the Vikings* gan John Haywood, rhan 6	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

			Llyfr(au): *Viking Expansion c.750-1050*, gan Chris Culpin, pennod 4 *Oxford Illustrated History of the Vikings*, gan Peter Swayer, pennod 3	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

3.1.5 Diwedd rheolaeth Denmarc yn Ynysoedd Prydain				
Dylai dysgwyr ddeall:	Gwybodaeth	Gweithgareddau a Chanlyniadau	Adnoddau	Amser a awgrymir (oriau)
• agweddau newidiol Llychlynwyr Denmarc, gan gynnwys: • Harald Bluetooth a'i dröedigaeth Gristnogol • yr ymateb i Gyflafan Gŵyl Sant Bricius.	Bedyddio Brenin y Daniaid Harald Bluetooth yn Gristion yn 965, er bod arferion addoli paganaidd wedi parhau ymysg llawer am ddegawdau. Camau Bluetooth i atgyfnerthu ei deyrnas drwy symud ei gyfalaf, adeiladu waliau i amddiffyn ei drefi, adeiladu caerau newydd a gwella dulliau cyfathrebu drwy adeiladu pontydd a ffyrdd i gysylltu ei deyrnas yn well. Arwyddocâd marwolaeth Bluetooth yn 986 mewn brwydr yn erbyn ei fab gwrthryfelgar Svein, a fyddai'n arwain ymateb creulon i'r driniaeth a gafodd y Daniaid gan y Saeson yng Nghyflafan	**Gweithgareddau:** • Esboniwch pam y newidiodd Harald Bluetooth i Gristnogaeth ac ystyriwch pam y gallai hyn fod wedi bod yn bwysig i'r Llychlynwyr yn gyffredinol. • Disgrifiwch sut newidiodd Harald Bluetooth ei deyrnas er mwyn gwella ei reolaeth drosti. • Ymchwiliwch i ganlyniadau ymosodiad Svein Forkbeard ar dir mawr Prydain o 1002. **Canlyniad:** Gallai dysgwyr ddangos eu bod yn deall sut newidiodd y Llychlynwyr o ganlyniad i deyrnasiad Harald Bluetooth. **Gweithgaredd uwch:** Cyflwynwch ddadl ar sut newidiodd y Llychlynwyr drwy deyrnasiad Bluetooth, gydag un ochr yn dadlau bod y newidiadau yn arwyddocaol, a'r llall yn dadlau eu bod yn arwynebol.	**Gwefan(nau):** Harald Bluetooth: The Viking Who Gave His Name to Wireless Technology The Viking Origins of your Bluetooth Devices St. Brice's Day and the Danish Conquest The St Brice's Day Massacre - Historic UK The St Brice's Day Massacre - Museum of Oxford **Fideo(s):** The Death of the Old Norse Gods Vikings: Secrets of the Vikings St. Brice's Day Massacre: A Viking genocide? **Map(iau):**	2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

	Gŵyl Sant Bricius yn 1002.	**Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau am y graddau y newidiodd y Llychlynwyr drwy deyrnasiad Harald Bluetooth.	Brenhiniaeth Harald *Penguin Historical Atlas of the Vikings*, gan John Haywood, rhan 6 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050*, gan Chris Culpin, pennod 5 *Oxford Illustrated History of the Vikings*, gan Peter Swayer, pennod 7	

• sefydlu a dymchwel yr Ymerodraeth Eingl–Lychlynnaidd (Môr y Gogledd), gan gynnwys:
  • teyrnasiad Svein Forkbeard
  • teyrnasiad Cnut.
	Teyrnasiad Svein Forkbeard drwy briodi i deulu brenhinol Sweden a'i fuddugoliaeth dros frenin Norwy, Olaf Tryggvason gan roi rheolaeth iddo o'r rhan fwyaf o Lychlyn erbyn 1002
	
	Yr ymosodiad annisgwyl ar y Daniaid sy'n byw yn Lloegr dan orchymyn Ethelred y brenin Anglo-Sacsonaidd a gafodd ei bryfocio i ddwysáu ei ymosodiadau ar Loegr gan arwain at Svein yn dod yn frenin Lloegr yn 1013.
		Gweithgareddau:
		• Esboniwch sut cynyddodd Svein Forkbeard ei reolaeth dros Lychlyn.
		• Ymchwiliwch i deyrnasiad Ethelred y brenin Sacsonaidd ac ystyriwch pam ei fod yn cael ei alw'n "Ddigyngor".
		• Ymchwiliwch i sut daeth Svein Forkbeard yn frenin ar Loegr.
		
		Canlyniad:
		Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall natur y deyrnas Anglo-Sacsonaidd.
		
		Gweithgaredd uwch:
		Trafodwch pa mor llwyddiannus oedd Cnut fel rheolwr o gymharu â Svein Forkbread.
			Gwefan(nau):
			The Danes - Sarah Woodbury
			
			King Aethelred The Unready - Historic UK
			
			King Aethelred II the Unready
			
			Sweyn Forkbeard - Historic UK
			
			Sweyn Forkbeard: The legend of the Viking king 'killed by a ghost'
			
			Sweyn Forkbeard: England's forgotten Viking king
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

	Teyrnasiad heddychlon Cnut fel brenin Lloegr, Norwy a Denmarc tan ei farwolaeth yn 1035.	**Canlyniad uwch:** Gall dysgwyr lunio casgliadau am effeithiolrwydd Svein Forkbeard a Cnut fel rheolwyr.	King Cnut The Great - Historic UK Cnut: Emperor Of The North Cnut the Great **Fideo(s):** The True Story of King Sweyn Forkbeard Canute the Great: King of the North Sea Empire **Map(iau):** Ymerodraeth y Daniaid Tiroedd Cnut *Penguin Historical Atlas of the Vikings*, gan John Haywood, rhan 6 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050*, gan Chris Culpin, pennod 5 *Oxford Illustrated History of the Vikings*, gan Peter Swayer, pennod 7	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

• yr olaf o reolwyr y Llychlynwyr, gan gynnwys:
  • Harthacnut
  • Harald Hardrada a Brwydr Stamford Bridge.
	Teyrnasiad byr Harthacnut fel brenin Lloegr rhwng 1040 a 1042 ar ôl marwolaeth ei hanner brawd Harald Harefoot.
	
	Trosglwyddwyd gorsedd Lloegr i Edward Gyffeswr, mab brenin Ethelred, brenin Anglo-Sacsonaidd oedd â chysylltiadau teuluol â dugiaid Normandi.
	
	Daeth Harald Hardraba yn frenin Norwy yn 1046, gan golli gorsedd Denmarc i Sweyn II. Yn 1066, ymosododd ar ogledd Lloegr i hawlio'r orsedd ar ôl marwolaeth Edward ond cafodd ei ladd ym Mrwydr Stemford Bridge.
		Gweithgareddau:
		• Esboniwch sut daeth Edward Gyffeswr yn frenin a beth oedd hyn yn ei olygu i reolaeth y Llychlynwyr yn Lloegr.
		• Ymchwiliwch i ffawd Harald Harbrada yn Llychlyn ac yn Lloegr ac ysgrifennwch adroddiad ar hyn.
		
		Canlyniad:
		Gall dysgwyr ddangos eu bod yn deall sut daeth reolaeth y Llychlynwyr yn Lloegr i ben.
		
		Gweithgareddau uwch:
		• Cymharwch yr hyn a ddigwyddodd i'r Llychlynwyr yn Lloegr dros amser, gan ystyried digwyddiadau o 3.1.2, 3.1.4 a 3.1.5. Pa nodweddion tebyg a gwahanol a geir?
		• Ystyriwch bwysigrwydd buddugoliaeth y Normaniaid yn 1066 a'i phwysigrwydd i Loegr am eu bod yn ddisgynyddion i'r Llychlynwyr.
		• Pa mor bwysig oedd y Llychlynwyr yn hanes Lloegr?
		
		Canlyniad uwch:
			Gwefan(nau):
			King Harold I: Harold Harefoot - Historic UK
			
			The Brief Reign of King Harold I of England
			
			Harthacnut - Historic UK
			
			King Harthacnut the Last Danish King of England
			
			Edward The Confessor - Historic UK
			
			Edward the Confessor (c.1003-1066)
			
			Harald Hardrada: King of Norway 1046-1066
			
			Harald Hardrada: The last Viking
			
			The Battle of Stamford Bridge
			
			1066: The battles - BBC Bitesize
			
			Fideo(s):
			England 1035-42: Harold and Harthacnut
				2 awr

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		Gall dysgwyr lunio casgliadau ynghylch faint yr oedd pŵer y Llychlynwyr wedi newid.	Edward the Confessor: English monarchs The Greatest Viking King: Harald Hardrada 1066: The Battle of Stamford Bridge Events of 1066 Who were the claimants to the throne in 1066? 1066: The Battle of Fulford 1066: The Battle of Stamford Bridge 1066: The Battle of Hastings **Map(iau):** *Penguin Historical Atlas of the Vikings*, gan John Haywood, rhan 6 **Llyfr(au):** *Viking Expansion c.750-1050*, gan Chris Culpin, pennod 5 *Oxford Illustrated History of the Vikings*, gan Peter Swayer, pennod 7	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Profiadau Dysgu

Dylid annog dysgwyr i ystyried y profiadau a'r sgiliau dysgu canlynol i ddatblygu eu dealltwriaeth, gwerthfawrogiad a'u hymwybyddiaeth o gynnwys y testun ymhellach. Mae'r wybodaeth yn y tabl isod yn darparu cyfleoedd i athrawon integreiddio'r profiadau dysgu yn rhan o'u proses o gyflwyno'r pwnc.

Profiad Dysgu	Ymhelaethiad o'r Profiad Dysgu
Cymryd rhan mewn ymweliadau addysgol wyneb yn wyneb neu'n ddigidol	Gallai dysgwyr ymweld â'r mynachdy yn Lindisfarne i ddysgu am effaith ymosodiad y Llychlynwyr yno, neu'r safleoedd Llychlynnaidd ar ynysoedd Orkney a Shetland. Gallai dysgwyr hefyd ymweld â chanolfan Jorvik yn Efrog i ddysgu mwy am fywyd ym Mhrydain y Llychlynwyr.
Meithrin empathi, goddefgarwch, cydymdeimlad a chwilfrydedd drwy astudio gwahanol gyd-destunau hanesyddol	Drwy astudio credoau crefyddol y Llychlynwyr a'r ffaith eu bod wedi newid i Gristnogaeth yn y pen draw gellir gweld sut datblygodd eu goddefgarwch a'u sgiliau hunanfyfyrio. Cyn ac ar ôl eu hymosodiadau treisgar cafwyd cyfnodau o fywyd heddychlon ac yn y pen draw daethant yn rhan o'r poblogaethau lleol yn Ffrainc, Prydain ac Iwerddon.
Cydweithio	Mae llawer o enghreifftiau o drafodaethau, fel: • beth oedd bwysicaf ym mywyd y Llychlynwyr - eu llongau neu eu duwiau. • pa mor llwyddiannus oedd Cnut fel rheolwr o gymharu â Svein Forkbread. Mae cyfleoedd i ddadlau hefyd, fel: • A lwyddodd y Llychlynwyr i gael mwy o'r Ymerodraeth Fysantaidd na'r hyn a gafodd yr Ymerodraeth Fysantaidd gan y Llychlynwyr? • A gafodd y Llychlynwyr eu trechu o'r diwedd ym mrwydr Clontarf yn 1015, neu a wnaethant ddiflannu fel grŵp ar wahân, ar ôl iddynt ddod yn rhan o gymdeithas Wyddelig? • I ba raddau y newidiodd y Llychlynwyr drwy deyrnasiad Bluetooth, gydag un ochr yn dadlau bod y newidiadau yn arwyddocaol, a'r llall yn dadlau eu bod yn arwynebol.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Cyfleoedd i ymgorffori elfennau o'r Cwricwlwm i Gymru

Llinynnau Cwricwlwm i Gymru	
Themâu sy'n trawstorri	
Cyd-destunau Lleol, Cenedlaethol a Rhyngwladol	Mae Uned 3 yn rhoi chwe phwnc hanesyddol gwahanol sy'n ymwneud â hanes y byd i ganolfannau. Mae'r pynciau dewisol yn rhoi cyfleoedd i wella dealltwriaeth dysgwyr o'r byd a phrofiadau amrywiol y bobloedd. Mae'r opsiynau yn golygu y gellir astudio rhanbarthau a ymyleiddiwyd o'r byd, hanes pobloedd a ddisodlwyd a theyrnasoedd a anghofiwyd, yn enwedig gwledydd deheuol y byd. Mae Opsiwn 3.1 Yr Oesoedd Canol: Y Llychlynwyr, tua 750 – tua 1066 yn galluogi canolfannau a dysgwyr i archwilio hanes yr Oesoedd Canol yng Ngogledd Ewrop a'r Iwerydd. Mae ymosodiadau'r Llychlynwyr ym Mhrydain yn cynnwys lleoliadau o Lindisfarne i Sheppey yn nwyrain Lloegr, ynghyd ag ynysoedd Orkney a Shetland yn yr Alban ac ar draws Môr Iwerddon yn Iwerddon. Fodd bynnag, caiff y cysylltiadau cenedlaethol hyn wedyn eu cysylltu â Llychlyn ynghyd ag ymosodiadau yn Ewrop ar Ffrainc a Sbaen, gan fasnachu drwy'r hyn sydd bellach yn Rwsia ac Wcráin fodern, yr Ymerodraeth Fysantaidd a rhwydweithiau masnachu Mwslimaidd a oedd wedi'u lleoli o amgylch Baghdad.
Cynaliadwyedd	Bydd dysgwyr yn deall bod ffordd o fyw y Llychlynwyr yn cael ei llywio gan amgylchedd Llychlyn, ond hefyd bod y newid yn yr hinsawdd wedi dylanwadu ar eu fforiadau wrth i gyfnod cynnes yr Oesoedd Canol leihau'r iâ môr yng ngogledd yr Iwerydd a sicrhau y gellid teithio ar hyd afonydd dwyrain Ewrop drwy'r gaeaf.
Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb	Mae'r uned hon yn ystyried safbwynt y Llychlynwyr, ond hefyd y rheini o amrywiaeth eang o gymdeithasau eraill y buont yn ymgysylltu â nhw. Mae amrywiaeth eang o safbwyntiau ar y Llychlynwyr a barnau amdanynt gan Ewropeaid fel y Saeson a'r Gwyddelod, ynghyd â chymdeithasau Mwslimaidd a'r Ymerodraeth Fysantaidd yn y Dwyrain Agos. Mae'r uned yn herio'r stereoteip o'r Llychlynwyr fel barbariaid treisgar.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Addysg Hawliau Dynol ac Amrywiaeth	Bydd dysgwyr yn deall bod caethwasiaeth yn bodoli yng nghymdeithas y Llychlynwyr, ond hefyd bod gan y Llychlynwyr gydberthynas gadarnhaol ag amrywiaeth eang o bobloedd wahanol o'r Gwyddelod yn y gorllewin i'r Arabiaid yn y dwyrain. Cafwyd Ymerodraeth Lychlynnaidd gymharol fyrhoedlog o amgylch Môr y Gogledd hefyd a oedd wedi deillio o Ddenmarc. Roedd aneddiadau Llychlynnaidd yn Iwerddon, Lloegr a Rhanbarth y Daniaid, yr Alban a gogledd Ffrainc yn enghreifftiau o wladychu, ac roedd rhyfeloedd concwest fel y rhai gan Sveyn Forkbeard yn Lloegr yn ymerodrol eu natur. Mae'r uned yn archwilio cymdeithas y Llychlynwyr, gan gynnwys y caethweision a aned i rieni a oedd yn gaethweision, a gipiwyd mewn rhyfel neu a wnaed yn gaethweision er mwyn talu dyledion.
Gyrfaoedd a Phrofiadau Cysylltiedig â Byd Gwaith	Bydd dysgwyr yn deall bod llawer o gyfleoedd swyddi i bobloedd Ynysoedd Prydain yng nghyfnod yr Oesoedd Canol, er bod y swyddi hynny wedi diflannu i raddau helaeth bellach ac na fyddent yn apelio i bobl sy'n byw ym Mhrydain fodern.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

<table>
<tr><th colspan="2">Sgiliau trawsgwricwlaidd – Llythrennedd</th></tr>
<tr><td colspan="2">Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys llythrennedd mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn cynnwys dadansoddi deunydd ffynhonnell, cyfleoedd ysgrifennu estynedig, datblygu geirfa, dadlau a thrafod. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr oherwydd y byddant yn meithrin sgiliau trawsgwricwlaidd a fydd yn sail i bedwar diben y Cwricwlwm i Gymru, yn ogystal â sgiliau cyfathrebu y gellir eu defnyddio ar draws pynciau gan eu paratoi ar gyfer addysg neu gyflogaeth yn y dyfodol.

Isod mae rhai enghreifftiau o'r ffordd y gellid ymgorffori Llythrennedd yn yr addysgu a dysgu ar gyfer TGAU Hanes.</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">Gwrando</td><td>Caiff dysgwyr y cyfle i asesu cywirdeb a dibynadwyedd deunydd ffynhonnell a rhannu safbwyntiau drwy drafodaeth a dulliau cwestiynu llafar wrth gael eu haddysgu am gynnwys y fanyleb.</td></tr>
<tr><td>Enghreifftiau</td></tr>
<tr><td>• Caiff dysgwyr eu hannog i ddadlau ac ymateb i safbwyntiau eraill.
• Caiff dysgwyr gyfleoedd i wrando ar bodlediadau a recordiadau i ddatblygu eu geirfa a meithrin eu sgiliau gwrando.
• Mae'r defnydd o hanes llafar a chyfweliadau yn meithrin sgiliau gwrando a'r gallu i ymateb i eraill yn briodol.
• Caiff dysgwyr y cyfle i rannu ac ymateb i gyflwyniadau gan eu cyfoedion.</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">Darllen</td><td>Caiff dysgwyr y cyfle i ddarllen deunydd ffynhonnell cyfoes ynghyd ag amrywiaeth o ddehongliadau hanesyddol, cyn gwerthuso'r ffynonellau yn feirniadol, dadansoddi eu cynnwys a chymharu a chyferbynnu ffynonellau sy'n canolbwyntio ar y dehongliad a roddir ganddynt o ddigwyddiadau.</td></tr>
<tr><td>Enghreifftiau</td></tr>
<tr><td>• Gall dysgwyr ddefnyddio amrywiaeth o dechnegau darllen fel sgimio a sganio neu ddarllen ar gyfer diben.
• Darllen darnau o amrywiaeth eang o ffynonellau fel areithiau, erthyglau, darnau o ddyddiaduron, cofnodion hanesyddol a phapurau newydd.
• Cymharu a chyferbynnu cynnwys ffynonellau hanesyddol.
• Asesu dibynadwyedd a chywirdeb y testun i feithrin y sgìl o ddarllen yn feirniadol.</td></tr>
</table>

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Siarad	Caiff dysgwyr y cyfle i feithrin eu dealltwriaeth o safbwyntiau a chynnwys drwy ddadlau, trafod, cyflwyniadau a gwaith grŵp.	
	Enghreifftiau	
	• Dadlau'r rheswm pwysicaf pam y digwyddodd digwyddiad • Gofyn cwestiynau er mwyn egluro a meithrin dealltwriaeth. • Gall dysgwyr feithrin sgiliau siarad drwy waith grŵp a gwaith mewn parau.	
Ysgrifennu	Caiff dysgwyr y cyfle i ddefnyddio amrywiaeth o eirfa pwnc benodol, iaith idiomatig a gallu cyflwyno eu gwaith yn ddigidol. Cânt gyfleoedd hefyd i fyfyrio ar strwythur a chynnwys eu gwaith hysgrifennu.	
	Enghreifftiau	
	• Dangos esiamplau o atebion drwy weithgareddau athro, cyfoedion a hunanasesu. • Caiff dysgwyr y cyfle i ddefnyddio amrywiaeth eang o arddulliau ysgrifennu fel ffurfiol, anffurfiol a pherson cyntaf.	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

<table>
<tr><th colspan="2">Sgiliau trawsgwricwlaidd - Rhifedd</th></tr>
<tr><td colspan="2">Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Rhifedd mewn TGAU Hanes, er enghraifft dadansoddi newid yn y boblogaeth, dehongli ystadegau mewn ffynonellau sylfaenol ac eilaidd, dadansoddi graffiau a llinellau amser a mynd i'r afael â chysyniadau fel ymwybyddiaeth gronolegol. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am eu bod yn eu galluogi i roi digwyddiadau mewn cyd-destun a mesur newid. Gall dysgwyr lunio casgliadau seiliedig ar dystiolaeth sy'n seiliedig ar ystadegau a data rhifiadol.

Isod mae rhai enghreifftiau o sut gellid ymgorffori Rhifedd yn yr addysgu a'r dysgu ar gyfer TGAU Hanes.</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">Mae dysgu am geometreg yn ein helpu ni i ddeall siâp, gofod a safle, ac mae dysgu am fesur yn ein helpu i feintioli yn y byd go iawn</td><td>Caiff dysgwyr gyfleoedd i ddadansoddi mapiau i ddeall twf a datblygiad ymerodraethau neu gynrychioliad daearyddol o ryfeloedd.</td></tr>
<tr><td>Enghreifftiau</td></tr>
<tr><td>• Gall dysgwyr ddadansoddi mapiau, strwythurau ac arteffactau.
• Yna, gall dysgwyr ddadansoddi prosesau rhannu tir a chynllunio trefol.
• Ceir cyfleoedd i ddadansoddi strategaethau ac amddiffynfeydd milwrol.</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">Mae dysgu bod ystadegau yn cynrychioli data a bod tebygolrwydd yn modelu siawns yn ein helpu ni i ddod i gasgliadau ac i wneud penderfyniadau gwybodus</td><td>Caiff dysgwyr gyfleoedd i archwilio neu ddadansoddi data a graffiau drwy ddadansoddi ffynonellau.</td></tr>
<tr><td>Enghreifftiau</td></tr>
<tr><td>• Gall dysgwyr ddadansoddi data i lunio casgliadau ar ystadegau fel twf poblogaeth, costau ac ehangu tir.
• Gellir dehongli deunydd eilaidd fel graffiau a siartiau.
• Ceir cyfleoedd i ddysgwyr greu eu cynrychioliadau rhifyddol eu hunain o'r data a gasglwyd.</td></tr>
</table>

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Sgiliau Trawsgwricwlaidd – Cymhwysedd Digidol	
Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys Cymhwysedd Digidol mewn TGAU Hanes. Gall dysgwyr ddefnyddio technoleg ddigidol i gael gafael ar amrywiaeth eang o ffynonellau hanesyddol ac i ymchwilio i bwnc hanesyddol. Caiff dysgwyr y cyfle hefyd i feithrin eu sgiliau digidol wrth baratoi a chwblhau eu hasesiadau di-arholiad. Bydd y cyfleoedd hyn yn galluogi dysgwyr i feithrin sgiliau trawsgwricwlaidd sy'n ategu pedwar diben y cwricwlwm, ynghyd â galluogi mynediad pellach i wybodaeth hanesyddol wrth feithrin sgiliau meddwl creadigol ac ymwybyddiaeth foesegol presennol ac ar gyfer y dyfodol. Isod mae rhai enghreifftiau o sut gellir ymgorffori cymhwysedd digidol yn yr addysgu a dysgu ar gyfer TGAU Hanes.	
Dinasyddiaeth	Bydd dysgwyr yn meithrin dealltwriaeth o bwysigrwydd priodoliadau, gan gynnwys defnyddio adnoddau mewn fformatau digidol fel e-lyfrau ac erthyglau ar-lein. Bydd yn ofynnol i ddysgwyr fynd i'r afael â phriodoliadau wrth ddadansoddi eitemau ar gyfer eu hymchwiliad hanesyddol a meddwl yn feirniadol am awduron tystiolaeth ddigidol.
	Enghraifft
	Dylid sicrhau bod dysgwyr yn ymwybodol o hawlfraint a llên-ladrad wrth edrych ar dystiolaeth hanesyddol ac wrth ddatblygu a chyflwyno eu dadleuon eu hunain mewn perthynas â phwnc.
Rhyngweithio a Chydweithio	Gall dysgwyr gydweithio (yn ddigidol) ar dasgau wrth baratoi ar gyfer yr arholiad. Gallai hyn gynnwys asesiadau cyfoedion, ymateb i adborth yr athro neu greu gwaith.
	Enghraifft
	Mewn grwpiau, gallai dysgwyr ymchwilio i bwnc er mwyn cyflwyno maes astudiaeth a'i gyflwyno.
Cynhyrchu	Caiff dysgwyr gyfleoedd i ymchwilio i amrywiaeth o ffynonellau yn ddigidol.
	Enghraifft
	• Defnyddio archifau cenedlaethol a rhyngwladol i ddod o hyd i ddeunyddiau sy'n cysylltu â'r maes astudiaeth.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Sgiliau Cyfannol	
Creadigrwydd ac Arloesi	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys creadigrwydd ac arloesi mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr er mwyn iddynt ymddiddori mwy yn y gwersi a mwynhau dysgu drwy dasgau sy'n eu hysgogi. Caiff dealltwriaeth ddyfnach ei meithrin drwy annog dysgwyr i gymryd rôl weithredol yn eu dysgu.
	Enghreifftiau
	• Bydd dysgwyr yn dangos creadigrwydd wrth ddatblygu ymatebion, mynegi eu barn am faterion hanesyddol perthnasol a gwerthuso ffynonellau a thystiolaeth yn feirniadol mewn asesiadau. • Caiff dysgwyr gyfleoedd i fod yn greadigol ac i arloesi wrth gyflwyno gwybodaeth a chanfyddiadau.
Meddwl yn Feirniadol a Datrys Problemau	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys meddwl yn feirniadol a datrys problemau mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am eu bod yn datblygu'r gallu i feddwl yn ddadansoddol, ac i gasglu tystiolaeth, myfyrio arni a'i gwerthuso'n feirniadol er mwyn llunio barn wybodus ar amrywiaeth o bynciau. Gellir cymhwyso'r sgìl hwn i senarios bywyd go iawn.
	Enghreifftiau
	• Caiff dysgwyr gyfleoedd i ofyn cwestiynau ystyrlon ar ddeunydd ffynhonnell a dehongliadau hanesyddol, ac i'w gwerthuso fel rhan o'u proses o ddatblygu dadleuon beirniadol perthnasol. • Bydd dysgwyr yn datblygu eu gallu i weld materion o sawl safbwynt. • Drwy astudio parhad a newid dros amser, bydd dysgwyr yn meithrin eu sgiliau datrys problemau y gallant eu cymhwyso yn eu bywydau yn y dyfodol. • Bydd dysgwyr yn gwerthuso ffynonellau a dehongliadau hanesyddol o ran dibynadwyedd, rhagfarn a diben. • Mae meddwl yn feirniadol a datrys problemau yn annog dysgu annibynnol ac yn hyrwyddo'r gallu i ddod i benderfyniadau rhesymol a gwybodus mewn agweddau eraill ar fywyd fel addysg bellach neu waith.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Cynllunio a Threfnu	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys cynllunio a threfnu mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am fod y sgiliau cyfannol hyn yn galluogi dysgwyr i ymgysylltu â'r gorffennol, dadansoddi gwybodaeth a chyfathrebu â'u canfyddiadau, sydd wedyn yn galluogi dysgwyr i wella eu dealltwriaeth academaidd a'u paratoi i gymhwyso gwybodaeth hanesyddol mewn cyd-destunau modern. Isod mae rhai enghreifftiau o sut gellid ymgorffori Cynllunio a Threfnu yn yr addysgu a'r dysgu ar gyfer TGAU Hanes.
	Enghraifft
	• Caiff dysgwyr gyfleoedd i gynllunio ac yna gwblhau eu hymateb i gwestiwn ymholi.
Effeithiolrwydd Personol	Mae llawer o gyfleoedd i gynnwys effeithiolrwydd personol mewn TGAU Hanes. Mae'r cyfleoedd hyn yn bwysig i ddysgwyr am eu bod yn datblygu gwydnwch a'r gallu i weithio'n effeithiol. Mae hyn yn helpu i feithrin sgiliau rheoli amser dysgwyr a'r gallu i flaenoriaethu tasgau, gan wella gallu dysgwyr i ddod yn unigolion hyblyg.
	Enghreifftiau
	• Bydd dysgu am bynciau a allai fod yn sensitif yn galluogi dysgwyr i ddatblygu eu deallusrwydd emosiynol a'u hymwybyddiaeth hanesyddol. • Bydd cyfleoedd i gael asesiadau gan gyfoedion, hunanasesiadau ac asesiadau gan athrawon yn annog dysgwyr i ddatblygu strategaethau effeithiol i wella eu gwaith. • Cydweithio ar dasg ymchwil neu gyflwyniad. • Datblygu gwydnwch drwy adolygu ac ailfodelu atebion. • Mae cyfleoedd i ddysgwyr fynegi eu barn am faterion hanesyddol perthnasol, deunyddiau ffynhonnell cyfoes a dehongliadau hanesyddol.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Rhestr Termau ar gyfer Opsiwn 3.1 Y Llychlynwyr, tua 750 – tua 1066

Term	Diffiniad
Althing	Cynulliad o ddynion rhydd yng Ngwlad yr Iâ a oedd yn gwneud penderfyniadau pwysig.
Eingl-Sacsonaidd	Disgynyddion llwythi Almaenaidd yr Angliaid, y Jiwtiaid a'r Sacsoniaid a oedd wedi mudo i fyw yn Lloegr o'r 5ed ganrif AD.
Berserker	Rhyfelwyr elitaidd a fyddai'n gweithio eu hunain i fyny i gynddaredd treisgar cyn brwydr ac a oedd yn aml yn ymladd yn noeth.
Bondi	Dynion rhydd a oedd yn berchen ar eu tir eu hunain, ac yn aml byddai ganddynt sawl caethwas i'w helpu i'w ffermio.
Yr Ymerodraeth Fysantaidd	Hanner ddwyreiniol Gristnogol Roegaidd yr hen Ymerodraeth Rufeinig oedd â'i phrifddinas yng Nghaergystennin.
Yr Ymerodraeth Ffrancaidd	Yr ymerodraeth o lwythi Almaenaidd yn yr hyn yw Ffrainc a'r Almaen fodern erbyn hyn.
Jarliaid	Rhyfelwyr a oedd yn berchen ar lawer o dir, y penaethiaid a oedd yn rheoli'r bondi yn eu hardal.
Longphort	Canolfan i amddiffyn llongau'r Llychlynwyr rhag ymosodiadau.
Cwch hir	Dyluniad nodedig llongau'r Llychlynwyr y gellid eu hwylio ar draws y môr neu eu rhwyfo i fyny afon.
Cyfnod Cynnes Canoloesol	Term modern a ddefnyddir i ddisgrifio hinsawdd gogledd Ewrop, yn benodol, rhwng 700 a 1200 lle'r oedd tymereddau cyfartalog ychydig yn gynhesach na'r arfer. Fe'i gelwir hefyd yn Anomaledd Hinsawdd yr Oesoedd Canol
Mynachlog	Adeilad lle'r oedd cymuned o fynachod Cristnogol yn byw.
Norman	Gair a ddefnyddiwyd i ddisgrifio'r Llychlynwyr, gŵyr o'r Gogledd, a oedd wedi setlo yng ngogledd Ffrainc.
Norwyaidd	Gair arall a ddefnyddir i ddisgrifio'r Llychlynwyr, gŵyr o'r Gogledd.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Ragnarok	Cred y Llychlynwyr ynghylch diwedd y byd, y byddai'r duwiau yn ymladd ac y byddai'r byd yn llosgi ac yna'n boddi.
Rus	Y bobl a oedd yn byw yn y rhanbarth o Rwsia fodern ar hyd afonydd Volga a Dnieper yn yr Oesoedd Canol.
Llychlyn	Yr enw torfol am wledydd modern Norwy, Denmarc a Sweden.
Rhyfelwragedd	Rhyfelwyr Llychlynnaidd benywaidd.
Llwybr Sidan	Hen lwybr masnach a oedd yn cysylltu arfordir dwyreiniol Asia â phen dwyreiniol Môr y Canoldir a gogledd Affrica.
Caethweision	Y rhai a oedd yn gwneud y gwaith trwm ar ffermydd. Roeddent yn gaethweision am eu bod wedi'u cipio mewn rhyfel, yn gorfod ad-dalu dyled neu am fod eu rhieni'n gaethweision.
Gwarchodlu Farangaidd	Uned o filwyr yn yr Ymerodraeth Fysantaidd a ddaeth yn warchodwyr yr ymerawdwr a oedd yn Llychlynwyr yn wreiddiol.
Llychlynnwr	Yr enw a ddefnyddir i ddisgrifio'r masnachwyr a'r ymosodwyr a ddaeth o Lychlyn yn yr Oesoedd Canol.

© WJEC CBAC Ltd. 2025